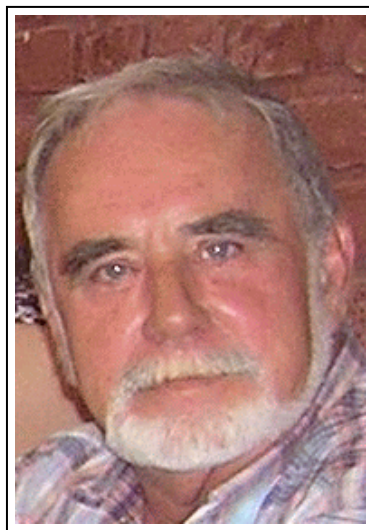


HALÁSZ PÉTER

Beke Pál halálára

(1943–2009)



Tisztelt Gyászoló Gyülekezet!

Beke Páltól búcsúzom ezen a borongós novemberi napon, mindnyájunk nevében, akik szerettük, becsültük őt munkában, eszme-futtatásban, jóízű beszélgetésben.

Beke Páltól búcsúzom,

- a józsefvárosi művelődési otthon egykori igazgatójától,
- a Magyar Nemzeti Múzeum egykori közművelődési csoportvezetőjétől,
- a Magyar Művelődési Intézet nyugalmazott igazgatójától,
- a Magyar Népművelők Egyesületének alapító alelnökétől, és számos megbízás és szolgálat teljesítőjétől, önként vállalt tisztség betöltőjétől.

Beke Páltól búcsúzunk, az ötletekből soha ki nem fogyó kollégától, a társadalom újjáélesztésében felelősséget vállaló és jelentős eredményeket felmutató közművelődési szakembertől, a csoportokat megmozgató és magával ragadó, számos kezdeményezést elindító és támogató közösségi embertől. A történelmi Magyarország két széléről, Vasból és a Székelyföldről származó, majd összefonódó családi ágakból eredő közösségfejlesztő szakembertől, aki mindenhol otthon érezhette magát a Kárpát-medencében, de Európa számos országában is.

Beke Pál olyan ember volt, aki nem úgy hagyta el ezt a földet, ahogyan találta. Már a diktatúra éveiben is örökké a lehetőségek sarkában járt, a tűrés és a tiltás keskeny mezsgyéjén egyensúlyozott. Talán többen is vagyunk, akik csak Méltóságkereső címmel megjelent önéletrajzi könyvének olvasásakor ismerhettük meg ezeket a szellemi irányzatokat, gondolkodási folyamatokat, amelyek során a hazai népművelők annak idején megpróbálták kitörni a hatalom által rájuk kényszerített, de a legjobb esetben is elvárt szerepkörből. Azokról a sokszor csak lehetőségként fölvetődött elképzelésekről, amik legalább a közösségi művelődés egy-egy szeletében megkérdőjelezték *az uralkodó elit és az alávetett*

tömeg társadalmi modelljét, és megpróbálták máshol már bevált módszerekkel – gyógyszerekkel – erősíteni a társadalom életerejét.

Beke Pál azok közé az emberek közé tartozott, akik nem tudták és nem akarták tudomásul venni, hogy a világ olyan, amilyen.

- Nem tudta elfogadni szakmáját olyannak, amilyenné a gazdasági és a politikai körülmények torzították.
- Nem tudta elfogadni a társadalmat és annak közösségeit olyan kiszolgáltatottnak, magatehetetleneknek, amilyenné a paternalista társadalmi berendezkedés züllesztette.
- És nem akarta tudomásul venni, hogy ebbe bele kell nyugodnunk, ezen nem lehet változtatnunk.

Akik ismertük őt, akik vele dolgozhattunk, tudtuk és meggyőződhattünk róla, hogy Beke Pál hívő ember volt. Nem föltétlenül egyházi értelemben – bár lehet úgy is –, de föltétlenül hitt az *emberben*. Abban, hogy az ember alapvetően a *jónak született*, a jóra törekszik és ebben kell segíteni. Ezért hitt Beke Pali – immár megszorodottan mondom – a haláláig abban,

- hogy a diktatúrák által atomizált, nyájja züllesztett emberek tömegét új, önmagát építő közösségekből álló, önmagáért érzett felelősségtől áthatott, céljainak önerőből való megvalósításában bízó társadalommá lehet változtatni;
- ezért hitte és vallotta, hogy a szerencsésebb és békésebb körülmények között élő országokban – esetében a franciáknál – kitermelt közösségi modellek boldogtalan hazánkba is átültethetők;
- ezért hitt abban, hogy a civil szervezetként alakult és a közjó érdekében összehangoltan cselekvő szerveződésekkel újra lehet éleszteni a társadalom elzsibbadt, elzsibbasztott testrészeit;
- és ezért hangoztatott többek számára eretnekségnek tűnő elveket, ezért gondolkozott művelődési házak helyett *településekben* és *közösségekben*, ezért állt a *gyermek- és ifjúsági önkormányzatok*, a *faluházak* mellé, ezért jöhetett létre fegyvertársi kapcsolata az úgynevezett „szerves építész” képviselőivel.

Beke Pál *örökösen tanuló* ember volt, aki mindenhol azt kereste, mivel és hogyan lehetne tökéletesíteni a világot. Amint annak idején, az *igazi* reformkorban Széchenyi, Wesselényi, Bölöni Farkas és társaik járták a világ boldogabb – vagy talán csak szerencsésebb – részét, Beke Pali és csapata is oda járt tanulni, hogy aztán hazahozzák – Veres Péter szavaival szólva – mindazt „ami nemes, és amit érdemes”. A hazai diktatúra legsötétebb esztendeiben eszmélő Beke Pál ott, a francia, belga, holland és más közösségfejlesztő szervezetek, gyermekön-

kormányzatok és hasonló öntevékenységet szolgáló közösségek megismerésével jutott el a civil szervezetekben rejlő lehetőségek felismeréséhez. Arra tehát, hogy „amit ők megvalósítanak, az nem más, mint *valamilyen cél érdekében szervezett önkéntes polgári együttműködés, a valamit a maguk akaratából elérni akaró magánemberek összefogása*”.

Akik elolvasták és megértették Beke Pál írásait, vagy környezetébe kerülve hallgathatták sokszor kicsit csapongó, egyéni átéléssel színezett előadásait, méginkább beszélgetéseit, azok együtt tanulhatták vele és munkatársaival a jobb szó híján „közösségfejlesztés”-nek nevezett mesterséget. Én, aki nem éppen egyenesen az egyetemről toppantam a népművelők közé, nagyon sokat tanultam tőle, s azt hiszem, ebben nem vagyok egyedül. Többek között,

- megtanulhattuk tőle, hogy egy közösség, egy település, vagy egy térség szellemi, vagy gazdasági életében mielőtt a jobbítás szent szándékával bármihez kezdenének, vagy akárcsak bármit is kérdeznének, előbb *ki kell bogozni az összekeveredett szálakat*;
- megtanulhattuk, hogy a társadalom bármilyen kis egységének a működése az óramű szerkezeténél is bonyolultabb, amihez csak *a legnagyobb óvatossággal szabad hozzányúlni* – különösen akkor, ha az beteg;
- Beke Pállal együtt – és tőle – megtanulhattuk, hogy „ideologikus okokból kifolyólag, vagy szervezeti egyszerűsítés okán *nem szabad erőszakot tenni a működő valóságon*”;
- és megtanulhattuk tőle – ahogy ő is megtanulta –, hogy munkánk során milyen fontos a *helyi emlékezet és tapasztalat*, mert építeni kell rá, építkezni lehet belőle és nem szabad elfelejteni.

És még sok mindent tanulhattuk, eleshettünk tőle! A terepgyakorlatok során az *empátia* képességét: az *emberekre figyelés* technikáját, a *kérdezés* módszerét és – talán legfontosabbként – a csalódások elviselésének *méltóságát*. Maga mondta el, írta le, hogy milyen sok mindent nem tudott ő sem. „*Nem tudtam azt sem – írta nem kevés keserőséggel –, hogy ha majd eltűnik az a közeg, amely határt szabott valamennyiünk cselekvési szabadságának, és ha majd, mint utóbb bekövetkezett, a szabad cselekvésre lehetőség nyílik, az ország lakosságának döntő többsége cselekvésképtelennek bizonyul, és nem tud eligazodni a számára fejte-tőre állt új világban.*”

Mindezek ellenére kiegyensúlyozott embernek ismertem, ismerhettük Beke Palit.

- Volt benne annyi humor, amennyi szükséges az életnek, *ennek az életnek* az elviseléséhez.
- Volt annyi komolyság, amivel mindenkinek rendelkeznie kell, kellene, ha közéletre, vagyis *a közjó szolgálatára* vállalkozik.

- És volt benne annyi könnyedség, ami ahhoz kellett, hogy mindezt ne görcsösen, elveihez foggal-körömmel ragaszkodva, hanem bizonyos nagyvonalúsággal végezhesse.

Azt hiszem, talán többször is tönkretett, de mindig újrakezdő *anyai nagyapja bölcsességét* hordozta lelki tarisznájában, akitől megtanulta, hogy *„semmi máshoz, mint az aktuális lehetőségekhez kell igazítani igényeinket.”*

„Méltóságkereső” címmel megjelent könyvét a következő mondatokkal vezette be, minden szava, minden benne rejlő gesztusa jellemző Rá. *„Nem csak önéletírás és nem csak szakmatörténet következik az alábbiakban. Bizonyára nem tudom, de nem is akarom megállni, hogy a népművelésről szólván ne mondjak véleményt a dolgainkkal érintkező szakmai jelenségekről... Bizonyára ismét lehülyéznek, mint eddig is történt. Sebaj!”*

Igen, ennyi könnyedség, hogy azt ne mondjam vagányság volt Paliban. Vagy legalábbis így mutatta. Vagy legalábbis így szeretette volna mutatni. De én láttam őt, s azt hiszem mindnyájan láttuk őt tépelődni is, méginkább éreztem a vergődést írásaiban a sorok között, a sokszor könnyednek látszó mondatok mögött. Még inkább érezhették ezt, akik munkájuk, vagy családi életük során közvetlenül a közelében voltak.

Mert Beke Pálnak volt miről tépelődnie. Igen, a Beke Pálhoz hasonlóan érzőknek, a hozzá mérhető felelősséggel gondolkodóknak mindig volt és van is miért emésztieniük magukat. Bizony, aligha véletlenül állt meg ez a szív 2009. július 16-án, még ha egy időre sikerült is újraindítani.

Elszorul most a mi szívünk is! Hiszen olyan szörnyű, olyan kegyetlen dolog, hogy mindezt múlt időben kell elmondanom. Múlt időben kell beszélünk Róla, aki itt – Kosztolányit idézve –

*Úgy fekszik ő, ki küzdve tört a jobbra,
mint önmagának dermedt-néma szobra.*

Honlapja mottójának Márai Sándor sorait választotta:

*„Mielőtt műemléknek alakulok át,
jó lenne még egy-két szót szólani.”*

Kedves Pali! Bármilyen szomorú, de erre immár nincsen mód. Te már nem keresed többé, hanem megtaláltad a méltóságot, a *Te méltóságodat!* Amit még mondani szeretnél volna, azt nekünk kell majd kiolvasnunk ránk hagyott írásaiból, terveidből, gondolataidból, útmutatásaidból.

Igyekszünk tőlünk telhetően mindent megérteni, folytatni és megvalósítani.

Te pedig – nyugodjál békében!

Elhangzott 2009. november 24-én a Farkasréti temetőben.